

2. Садоўская, А.Л. Фразеалагізмы з кампанентам-арнітонімам у беларускай мове : этналінгвістычны аспект / А.Л. Садоўская. – Мінск : БДУ, 2011. – 271 с.
3. Садоўская, А.Л. Паняцце моўнай карціны свету ў сучаснай лінгвістыцы і яе роля ў плане вывучэння нацыянальна-культурнай спецыфікі моўных адзінак / А.Л. Садоўская // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск : РІВШ, 2007. – Вып. 6. – С. 171-179.
4. Садоўская, А.Л. Фразеалогія ў кантэксце культуры : сучасныя падыходы да вывучэння (этналінгвістычны) / А.Л. Садоўская // Роднае слова. - 2008. - № 4. - С. 35-39.
5. Садоўская, А.Л. Этналінгвістыка як навука. Задачы і мэты, аб'ект і прадмет этналінгвістычнага даследавання / А.Л. Садоўская // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск : РІВШ, 2008. – Вып. 7. – С. 148-154.
6. Липовецкий, М. Триктстер и «закрытое» общество [Электронны рэсурс] / М. Липовецкий. – 2009. [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://magazines.russ.ru/nlo/2009/100/li19.html> – Дата доступу : 28.10.2015.

ТЭКСТАВЫЯ КАТЭГОРЫІ СПАРТЫЎНЫХ ТЭКСТАВЫХ АНЛАЙН-ТРАНСЛЯЦЫЙ

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Чалышкоў І.А., Чэрваненка Д.А.

Албут А.А. – выкладчык

У сувязі з развіццём інтэрнэт-СМІ актуальным з'яўляецца лінгвістычнае апісанне новых жанраў, аналіз уласцівых ім тэкставых катэгорый. Спартыўная журналістыка сёння – напрамак, што дынамічна развіваецца, агрэгуючы мэтавую аўдыторыю ў анлайн-прасторы. Таму аб'ектам даследавання стаў жанр спартыўных тэкставых анлайн-трансляцый на прыкладзе публікацый, прысвечаных футбольным матчам.

Тэкставыя анлайн-трансляцыі – феномен сучаснай спартыўнай журналістыкі, які вымагае лінгвістычнага асэнсавання. Як вядома, каментатар у тэлевізійнай трансляцыі дае гледачу не толькі інфармацыю, але і з'яўляецца суразмоўцам. Карысталіся папулярнасцю радыётрансляцыі. Цікавы факт: у Бразіліі, краіне футбола, у сярэдзіне 20-га ст. заўзятары прыходзілі на матч з радыёпрыёмнікамі, каб не проста сачыць за падзеямі на полі, але і ўзмацняць свае перажыванні, сваю ўключанасць дзякуючы надзвычай эмацыянальнасці радыёкаментатараў. Сёння, дзякуючы распаўсюджанасці інтэрнэту, запатрабаваныя тэкставыя анлайны. Як асобны жанр, такія тэксты вызначаюцца шэрагам тэкставых катэгорый.

На матэрыяле сайта газеты *Наша ніва* былі разгледжаны тэкставыя анлайн-трансляцыя (далей – ТАТ) футбольных матчаў з удзелам футбольнага клуба БАТЭ, а таксама нацыянальнай зборнай (<https://nn.by>). Нягледзячы на мноства наяўных дэфініцый аб'екта вывучэння дадзенага лінгвістычнага напрамку, азначэнне паняцця тэкст абагульняе такія рысы / якасці, як граматычная і сэнсавая завершанасць, здольнасць быць сегментаваным, тэлеалагічнасць, здольнасць быць успрынятым і інтэрпрэтаваным адрасатам, аб'ектывавнасць (твор маўленчай дзейнасці, які мае (можа мець) пісьмовую ці аўдыяфіксацыю). Усе названыя вышэй характарыстыкі ўласцівы і тэкставым анлайн-трансляцыям футбольных матчаў, што дазваляе прымяняць для дадзенага класа аб'ектаў інструментарый працы з тэкстам як лінгвістычнай адзінкай.

Афармленне ТАТ можа выклікаць сумненні адносна мэтазгоднасці называць такія запісы адным тэкстам. Па-першае, пры чытанні «захаванай» ТАТ першай фразай будзе нешта накштал *Гульня скончылася. БАТЭ перамог з мінімальным лікам 1:0. Гэта, канечне. Нейкі запас перад выездам у Ірландыю ўсё ж будзе. Дзякуй усім, хто быў сёння з намі* (БАТЭ – Дандалк). Інфармацыя размешчана інверсійна. Па-другое, назіраецца выразная сегментацыя паводле часу публікацыі асобных фрагментаў, якія валодаюць выразнай аўтасемантыяй. Аднак пакажам, што канстытутыўныя (асноўныя, універсальныя, глабальныя) тэкставыя катэгорыі рэалізуюцца і пры такой падачы матэрыялу.

Любы тэкст характарызуецца **завершанасцю**. Рэалізуе завершанасць у плане зместу катэгорыя **цэласнасці** (кагерэнтнасці), а ў плане выражэння – катэгорыя **звязнасці** (кагезіі). Такім чынам, у ТАТ мы можам вызначыць тэму (лакалізавана ў загаловку), можам пераказаць змест (асноўныя моманты гульні).

ТАТ – асобны жанр публіцыстычнага стылю з актыўным выкарыстаннем сродкаў гутарковага стылю, што вынікае з узнікнення і распаўсюджанасці феномену сацыяльных медыя, дзе размываюцца межы паміж прыватнай і публічнай прасторай. Такія зместавыя катэгорыі, як **хранатоп** і **экспрэсіўнасць** з'яўляюцца жанраўтваральнымі, паколькі дзейсна забяспечваюць эфект прысутнасці.

Асобна адзначым такую ўласцівасць жанру ТАТ, як **крэалізаванасць**: публікацыя графічнай, а таксама непрацяглай відэаінфармацыі адыгрывае значную тэкстаўтваральную ролю. Такія ўстаўкі здольныя выклікаць жывыя эмоцыі ў адрасата. Тэхнічныя асаблівасці падачы ТАТ (стварэнне тэксту ў рэальным часе і далейшая прадстаўленасць на сайце) дазваляюць больш шырока выкарыстоўваць візуальны матэрыял, што відавочна сягае за простую ілюстрацыйнасць асобнага здымка з гульні ў газеце.

Вывучэнне спартыўнага дыскурсу, новых жанраў, абумоўленых развіццём лічбавых тэхналогій, пашырае межы лінгвістычнай навукі, дапамагае як ствараць падобныя тэксты, так і успрымаць іх.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Бабенко, Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика : учебник ; практикум / Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин. – 6-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 496 с.
2. Бахтин, М.М. Формы времени и хронотопа в романе / М.М. Бахтин // Литературно-критические статьи / М.М. Бахтин ; сост. С. Бочаров, В. Кожин. – М. : Худож. лит., 1986. – С. 121–290.
3. Гальперин, И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – 5-е изд., стереотип. – М. : КомКнига, 2007. – 144 с.
4. Доўгаль, А. Сродкі выражэння эмоцый у сучаснай беларускай мове / А. Доўгаль. – Мінск : Тэхналогія, 2008. – 176 с.
5. Карасик, В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
6. Шмелёва, Т.В. Модель речевого жанра / Т.В. Шмелёва // Антология речевых жанров: повседневная коммуникация / К.Ф. Седов (общ. ред.). – М. : Лабиринты, 2007. – С. 81–89.

КАЛЯНДАР У БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Вайтусёнак І.А., Карчміт У.С.

Албут А.А. – выкладчык

Друкаваныя календары розных тыпаў з'яўляюцца даведачнымі выданнямі і выклікаюць цікавасць як феномены культуры, утрымліваюць лінгвакультуралагічную інфармацыю.

Каляндар, бясспрэчна, з'яўляецца неад'емнай часткай беларускай культуры і адной з форм духоўнага жыцця этнасу, захоўвае ў сабе інфармацыю аб святах, абрадах, традыцыях, якія сфарміраваліся за час існавання і развіцця беларускай нацыі. У календары можна знайсці звесткі як пра паганскія, так і пра праваслаўныя святы, у часы якіх звычайна праводзіліся кірмашы, выставы, гульні і абрады.

Для таго каб лепш разабрацца, што такое беларускі каляндар, разгледзім шэраг прыкладаў.

Некаторыя людзі ўсё яшчэ карыстаюцца адрыўнымі календарамі [4]. З аднаго боку ліста календара захоўваецца асноўная інфармацыя на бягучы дзень: час усходу сонца, асноўныя святы, трагедыі, а з адваротнага боку размешчана больш падрабязная інфармацыя з утрыманнем гістарычных фактаў, розных парад для догляду за здароўем ці агародам і інш. Такі каляндар разлічаны на шырокае выкарыстанне жыхарамі краіны.

Каляндар [3], выпушчаны кампаніяй «Будзьма беларусамі!», больш накіраваны на дзіцячую аўдыторыю. Гэта раскладны каляндар, у якім да кожнага дня года падабраны невялікія малюнкi і словазлучэнні, якія характарызуюць гэты дзень, н залежна ад таго, святочны ён ці будзённы. Важна адзначыць, што словазлучэнні падабраны такім чынам, каб павялічваць слоўнікавы запас кожнага дзень. Кожны месяц суправаджаецца трапным беларускім выслоўем.

Каляндар «Кола дзён» [2], хай і прэзентуе ўжо мінулыя часы, але тым не менш цікавы, асабліва ў якасці атрыбута сваёй эпохі. Дадзены каляндар адлюстроўвае традыцыі савецкага перыяду і абрады, якія захаваліся яшчэ з часоў паганства. Кожны месяц суправаджаецца наборам артыкулаў і выразак пра вядомых беларускіх асоб, вершамі знакамітых пісьменнікаў, рэпрадукцыямі твораў мастацтва, знакавымі датамі і асноўнымі беларускімі традыцыямі, якія звязаны з дадзеным месяцам, прыказкамі.

Пазнаёміўшыся з гэтымі календарамі і іх гісторыяй, мы прыйшлі да высновы, што нягледзячы на ўсе найноўшыя тэхналогіі, імклівае пранікненне электронных арганайзераў у жыццё сучаснага чалавека, нішто не заменіць сапраўдны папяровы каляндар, якім карысталіся нашы продкі, і, верагодна, будуць карыстацца яшчэ шмат пакаленняў. Таму што ў поўнай меры адчуць пражыты дзень можна, адрываючы ліст за лістом у календары на сцяне. А самае галоўнае, што такі каляндар з'яўляецца сапраўднай крыніцай інфармацыі пра асноўныя традыцыі беларускага народа, яго культуру – сучасную і даўнюю.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Лозка, А.Ю. Беларускі народны каляндар / А.Ю. Лозка. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : Польша, 2002. – 238 с.
2. Кола дзён'87 : беларускі літаратурна-мастацкі каляндар / склад. Г.А. Каханюкі [і інш.]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1987. – 168 с.
3. Не маўчы па-беларуску : каляндар на 2018 год / склад. А. Лазар, Д. Мандзік. – Мінск : Кнігазбор.
4. Родны край : адрыўны каляндар на 2018 год : даведачнае выданне / склад. А.М. Коршак. – Мінск : Беларусь, 2017.